

AVRUPA İNSAN HAKLARI DİVANININ TÜZÜĞÜ
(Teşkilâtı, İşleyişi, Yargılama Usulü)

K. F. ARIK

Avrupa İnsan Hakları Divanı, İnsan Haklarının ve Ana Hürriyetlerin Korunmasına Dair Sözleşme ve buna Ek Protokol gereğince aşağıda yazılı Tüzüğü tanzim etmiştir.

Madde : 1

(Tarifler)

Bu Tüzüğün tatbiki sırasında:

- a — «Sözleşme» terimi, İnsan Haklarının ve Ana Hürriyetlerin korunmasına dair sözleşmeyi ve buna Ek Protokolü,
- b — «Divan Genel Kurulu» terimi, Genel Kurul halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Divanını;
- c — «Daire - Chambre» terimi, Sözleşmenin 43. maddesi gereğince kurulan Divan Dairesini;
- d — «Divan» terimi hem Divan Genel Kurulunu, hem Divan Dairesini;
- e — «Özel Hâkim» terimi, seçilmiş hâkimler dışında bir âkit tarafın, sözleşmenin 43. maddesine dayanarak Divan Dairesinin bir üyesi olarak vazife görmek üzere, seçtiği herhangi bir şahsı,
- f — «Hâkim» veya «Hâkimler» terimleri, hem Avrupa Konseyi İstişare Meclisi tarafından seçilmiş hâkimleri, hem özel (ad-hoc) hâkimleri;
- g — «Taraflar» terimleri, sözleşmede âkit olan dâvacı ve dâvâkı taraflarını;
- h — «Komisyon» terimi Avrupa İnsan Hakları Komisyonunu;

- i — «Komisyon Delegatesi» terimi, Divanda bir dâvanın görülmesine katılmak üzere komisyonun kendi üyeleri arasından seçtiği üye veya üyeleri;
- j — «Komisyon raporu» terimi, Sözleşmenin 31. maddesinde yazılı raporu;
- k — «Bakanlar Komitesi» terimi, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesini ifade eder.

BİRİNCİ BÖLÜM

Divanın Teşkilâtı ve İşleyiş Tarzı (1)

Fasıl: 1

H â k i m l e r

Madde : 2

(Görev Süresinin Hesabı)

- 1 — Seçilen bir hâkimin görev süresi, seçim tarihinden başlayarak hesap edilir. Bununla beraber hâkim görevi sona erdiği zaman yeniden seçilmişse veya görevi sona eren veya erecek olan bir hâkimin yerine seçilmişse, görevinin süresi bu sona erme tarihinden başlayarak hesap edilir.
- 2 — Görev süresi sona ermeden ayrılan bir hâkimin yerine seçilen hâkim Sözleşmenin 40. maddesinin 3. paragrafına göre, selefinin görev süresini doldurur.
- 3 — Seçilmiş hâkimler, Sözleşmenin 40. maddesinin 4. paragrafı gereğince yerlerine yeni hâkim gelinceye kadar görevde kalırlar. Yerlerine yeni hâkim geldikten sonra, tahkikine katıldıkları bir dâvayı veya bir dâvanın bir kısmını yahut bir hâdise şeklindeki dâvayı, şifahî muhakeme usulü başlamış olmak şartı ile, tahkika devam ederler.

Madde : 3

(Yemin veya Resmî Beyan)

- 1 — Seçilmiş her hâkim göreve başlamadan önce, seçimini takip

(1) De l'organisation et le fonctionnement de la cour-organisation and Working of the court.

eden ilk Divan oturumuna katıldığında aşağıda yazılı yemini veya resmî beyanı yapmağa mecburdur:

«Hâkimlik görevlerimi namus, bağımsızlık ve tarafsızlık ile yerine getireceğime ve müzakereleri gizli tutacağıma yemin ederim.» veya «Resmen söz veririm.»

2 — Bu husus, bir tutanak ile tesbit edilir.

Madde : 4

(Hâkimlik Görevlerinin İfasına Engel)

Bir hâkim, hükümet üyesi bulunduğu veya bağımsızlığına beslenen güveni sarsabilecek mahiyette bir mevki işgal veya meslek icra ettiği müddetçe, hâkimlik görevi yapamaz. Gerekirse Divan karar verir.

Madde : 5

(Takaddüm)

- 1 — Seçilmiş hâkimler sıra bakımından Başkan ve İkinci Başkan'dan sonra kıdemlerine göre yer alırlar; yeniden seçilen bir hâkimin, yeni seçimi hemen vâki olmasa bile, eski görev süresi diikkate alınır.
- 2 — Kıdemleri aynı olan hâkimler yaşlarına göre sıra alırlar.
- 3 — Özel (ad-hoc) hâkimler seçilmiş hâkimlerden sonra, yaşlarına göre sıradaki yer alırlar.

Madde : 6

(İstifa)

Bir hâkimin istifası Başkana hitaben yazılır. Başkan bunu Avrupa Konseyi Genel Sekreterine gönderir. Bu tüzüğün 2. maddesinin 3. paragrafı hükmü saklı kalmak şartı ile istifa eden hâkimin yeri boşalır.

Fasıl : II

Divan Genel Kurulunun Başkanlığı

Madde : 7

(Başkan ve İkinci Başkanın Seçimi)

- 1 — Sözleşmenin 41. maddesine uygun olarak Divanın Başkanı

ve İkinci Başkanı üç yıl süre için seçilir; şu kadar ki bu süre, onların hâkimlik görev süresini tecavüz edemez. Başkan ve İkinci Başkan yeniden seçilebilirler.

- 2 — Divan Genel Kurulu, Sözleşmesinin 40. maddesinin 1. paragrafına uygun olarak yapılan kısmî bir seçimde seçilen hâkimlerin görevlerine başlamasından sonra, Başkan ve İkinci Başkanını seçer. Başkan ve İkinci Başkan, her birinin halefi seçilinceye kadar görevlerini yapmağa devam ederler.
- 3 — Başkan veya İkinci Başkan Divan üyesi olmaktan çıkar veya görevlerinin normal bitim tarihinden önce istifa ederlerse, Divan Genel Kurulu geriye kalan süre için bir halef seçer.
- 4 — Bu maddede yazılı seçimler gizli oyla yapılır; bu seçimlere ancak seçilmiş hâkimlerden hazır bulunanlar katılabilir. Hâkimlerden hiç biri mutlak çoğunluğu sağlayamazsa en çok oy alanlardan iki hâkim arasında bir tamamlayıcı seçim (Scrutin de ballottage) e geçilir. Oyların eşitliği halinde 5. maddeye göre takaddüm hakkını haiz olan hâkim tercih olunur.

Madde : 8

(Başkanın Görevleri)

Başkan, Divanın çalışmalarını ve personelini idare eder; Divanın Genel Kurullarına başkanlık eder.

Madde : 9

(İkinci Başkanın Görevleri)

İkinci Başkan, Birinci Başkanın engeli olursa veya Birinci Başkanlık münhal olursa Birinci Başkanın yerini alır.

Madde: 10

(Başkan ve İkinci Başkanın Yerine Tâyin)

Başkan ve İkinci Başkanın aynı zamanda engeli çıkarsa veya görevleri münhal kalırsa; başkanlık, seçilmiş bir hâkim tarafından, işbu İçtüzüğün 5. maddesinde tesbit edilen sıraya göre, deruh-te edilir.

Fasıl : III

Başkâtiplik

Madde: 11

(Divan Başkâtibinin Seçimi)

- 1 — Divan Başkanı bu konuda Avrupa Konseyi Genel Sekreterinin düşüncesini aldıktan sonra Başkâtibi seçer. Adaylar, bu görevlerin yapılması için gerekli hukuk bilgilerine ve tecrübe-ye sahip olmalı ve Divanın iki resmî dilini de yeter derecede kullanabilmelidir.
- 2 — Başkâtip yedi yıl süre için seçilir. Yeniden seçilmesi caizdir.
- 3 — Bu maddede söz konusu seçimler gizli oyla yapılır; bu seçimlere ancak seçilmiş hâkimlerden hazır bulunanlar katılabilir. Adaylardan hiçbiri mutlak çoğunluğu sağlayamazsa en çok oy alanlardan iki hâkim arasında bir tamamlayıcı seçime (Scrutin de ballottage) geçilir. Oyların eşitliği halinde daha yaşlı olan aday tercih olunur.
- 4 — Görevine başlamadan önce Başkâtip, Divan veya, Divan toplantı halinde değilse Başkanı önünde aşağıda yazılı yemini etmek veya resmî beyanda bulunmak zorundadır:

«Avrupa İnsan Hakları Divanı Başkâtibi sıfatı ile bana tevdi edilen görevleri tam bir sadakat, ketumiyet ve vicdan dairesinde ifa edeceğime yemin ederim» veya «söz veririm».

Madde: 12

(Başkâtip Yardımcısının Seçimi)

- 1 — Divan işbu Tüzüğün 11. maddesinde yazılı şartlar altında, usule göre ve süre ile bir başkâtip yardımcısı seçer.
- 2 — Görevine başlamadan önce başkâtip yardımcısı Divan veya Divan toplantı halinde değilse Başkanı önünde, başkâtibin yemin veya resmî beyanına benzer bir yemini ve resmî beyanını ifa eder.

Madde: 13

(Başkâtipliğin Öteki Memurları)

Başkan, Divanın emrine gerekli personel ve diğer maddî vasıtaları vermesini Avrupa Konseyi Umumî Kâtibinden ister.

Madde: 14

(Başkâtibin Görevleri)

- 1 — Divandan sâdır olan veya Divana yapılan tebliğler ve bildirimeler Divan Başkâtipliği aracılığı ile olur.
- 2 — Başkâtip her gelen ve giden tebliğatın geliş ve gidiş tarihlerinin kolayca kontrol edilebilmesi için gerekli tedbirleri alır. Tarafların ajanlarına veya Komisyonun delegelerine gönderilen yazılar ve yapılan tebliğler taraflara veya bizzat Komisyona yapılmış sayılır. Başkâtibe gelen her yazının üstüne, alındığı tarih kaydedilir; yazının alındığı tarihi ve kayıt numarasını gösteren bir alındı kâğıdı yazıyı gönderene verilir.
- 3 — Başkâtip görevinin gerektirdiği ketumluk hududu içinde kalmak şartı ile, Divanın faaliyeti hakkındaki bilgi isteklerine, bilhassa basının sorularına cevap verir. Açık oturumlar için tesbit edilen tarih ve salati ilân eder.
- 4 — Başkâtipliğin çalışma usulünü, başkâtibin hazırladığı ve başkanın tasdik ettiği Genel Talimat düzenler.

Fasıl: IV

Divanın Çalışması

Madde: 15

(Divanın Çalışma Yeri)

Avrupa İnsan Hakları Divanının çalışma yeri, Avrupa Konseyinin merkezi olan Strasbourg'dadır. Bununla beraber zaruri saydığı takdirde Divan, Sözleşmenin uygulandığı her ülkede görevini yapabilir.

Madde: 16

(Divanın Genel Kurulunun Oturumları)

Divan, Başkanın daveti üzerine ve en az yılda bir defa genel kurul halinde toplanır.

Madde: 17

(Yetersayı - nısap - quorum)

- 1 — Divan Genel Kurulunun görevini yapabilmesi için hâkimlerden dokuzunun bulunması şarttır.

- 2 — Nisap sağlanamadığı zaman Başkan oturumu geri bırakır.

Madde: 18

(Oturumların Açıklığı)

Oturum herkese açıktır, şu kadar ki Divan istisnai sebeplerle bunun aksine karar verebilir.

Madde: 19

(Müzakereler)

- 1 — Divan müzakerelerine dışardan kimse kabul edilmez. Müzakereler gizlidir ve gizli tutulur.
- 2 — Müzakerelere yalnız hâkimler katılırlar. Başkâtip veya vekili müzakerelerde hazır bulunabilir. Divanın özel bir kararı olmadıkça başka hiç kimse müzakerelere alınamaz.
- 3 — Müzakerelerde hazır bulunan hâkimlerden her biri gerekçeli kanaatını açıklar.
- 4 — Oya konulacak her mesele resmî iki dilde açık bir şekilde formüle edilir; Hâkimlerden biri istense meselenin yazılı metni oya geçmeden önce hâkimlere dağıtılır.
- 5 — Divanın müzakerede bulunmak için yaptığı kapalı oturumların tutanakları gizlidir: Bu tutanaklarda müzakerelerin konusu, oylama, bir teklif lehine veya aleyhine oy verenlerin adları ve açıkca tutanağa geçmesi masdû ie yapılan beyanları yer alır.

Madde: 20

(Karar İçin Çoğunluk)

- 1 — Divan, hazır bulunan hâkimlerin çoğunluğu ile karar verir.
- 2 — Hâkimler oylarına, işbu tüzüğün 5. maddesinde yazılı sıranın aksi sırada verirler.
- 3 — Oylar eşit olursa başkanın bulunduğu taraf çoğunlukta sayılır.

Fasıl : V

(Divan Daireleri)

Madde: 21

(Divanın Bir Daire Halini Aldığı Zamanki Kuruluşu)

- 1 — Divan gerek komisyon, gerek sözleşmenin m. 48 mucibince müracaata hakkı bulunan bir âkit tarafca baş vurulduğu zaman yedi kişilik bir daire halini alır. Sözleşmenin 43. maddesine göre, dâvada taraf olan devlet veya devletlerin vatandaşlığını haiz olan hâkim veya hâkimler bu dairenin tabii üyesidir. Dairenin öteki hâkimleri ad çekme yolu ile belli edilir.
- 2 — Divan Başkâtibi, Sözleşmenin 48. maddesine göre Divana müracaat hakkını haiz görünen fakat bu hakkı kullanmamış bulunan her âkit tarafı, Divana getirilen dâvada taraf olarak yer almak isteyip istemediğini ve istediği takdirde ajanının adını ve adresini otuz gün içinde bildirmeğe davet eder.
- 3 — Yukarıda söz konusu edilen bilgiler elde edildiği veya belli süre geçtiği takdirde Divan Başkanı, Daireyi tamamlayacak olan hâkimlerin adlarını belli etmek üzere başkâtibin önünde kura çeker.
- 4 — Bir âkit tarafın Sözleşmenin 48 maddesine göre müracaat hakkını haiz bulunup bulunmadığı hususunda tereddüt hâsıl olur veya anlaşmazlık çıkarsa, Başkan bir karar vermesi için keyfiyeti Divana arzeder.
- 5 — Divan Başkanı, yeni bir işin, daire önünde görülmekte bulunan başka bir işdeki âkit veya âkitleri alâkadar kıldığını ve Sözleşmenin aynı maddesini veya maddelerine kısmen veya tamamen temas ettiğini müşahede ederse bu yeni işi daha önce teşekkül etmiş bulunan Daireye havale edebilir.
- 6 — Daire, teşkili için çekilen kur'ada adı çıktığı takdirde Divan Başkanı, kur'ada Divan Başkanının adı çıkmayıp da İkinci başkanın adı çıkarca ikinci başkan, Dairenin tabii başkanı olur. Kur'ada ne Divan Başkanının ne de ikinci başkanın adı çıkmazsa, adı çekilen hâkimlerden en yaşlısı işbu Tüzüğün 5. maddesinde tesbit edilen tekaddüm sırasına göre Daireye başkanlık eder. Başkanlık edecek kimsenin bir engeli çıkarsa veya kendi kendini red ederse aynı usul uygulanır.

Madde: 22

(Yedek Hâkimler)

- 1 — Divanın bir Daire halinde teşekkülü gerektiğinde Başkan, kendisi ve İkinci Başkan dışında kalan hâkimler arasında keza ad çekme sureti ile üç yedek hâkim belirtir. Ad çekme sureti ile tâyin edilen asıl hâkimler mazeretleri bulunduğu veya kendi kendilerini red etmeleri halinde onların yerine yedek hâkimler ad çekmedeki sıraya göre göreve davet edilirler. Yerine yedek geçen asıl üye artık dairenin bir üyesi olmaktan çıkar.
- 2 — Dâva dosyasındaki evrak yedek hâkimlere tebliğ edilir. Başkan, daha önce anılan sıraya göre, yedek hâkimlerin birini duruşmalara hazır bulunmağa dâvet edebilir.

Madde: 23

(Özel Hâkimler)

- 1 — Divanda seçilmiş hâkimler arasında taraflardan birinin tebaası yoksa veya bu sıfatla görev almağa dâvet edilmiş olan hâkimin bir mazereti varsa veya kendi kendini red etmişse Divan Başkanı bahis konusu tarafın ajanına, hükümetinin başka bir seçilmiş yargıcı veya bir özel (ad-hoc) veya hâkim sıfatı ile sözleşmenin 39. maddesininin 3. paragrafında yazılı şartları haiz başka bir şahsı hâkim olarak tâyin etmek isteyip istemediğini ve istediği takdirde bu şahsın adını otuz gün içinde bildirmesini tebliğ eder. Bir özel hâkimin mazereti çıktığı veya reddi halinde aynı usul uygulanır.
- 2 — Otuz gün içinde cevap vermediği takdirde alâkalı hükümet bahis konusu tâyini yapmak hakkından vazgeçmiş sayılır ve dâvanın cereyanı sırasında bir hâkimlik münhal hale gelirse bu münhali doldurmak üzere ad çekme yolu ile tesbit edilen sıraya göre bir yedek hâkim dâvet olunur.
- 3 — Özel hâkim, iştirak etmek üzere tâyin edildiği dâvanın tetkikine mahsus ilk oturumun başında işbu Tüzüğün 3. maddesinde yazılı yemini eder veya resmî beyanı yapar.

Madde: 24

(Mazeret veya Red)

- 1 — Davet edildiği oturumlara hastalık veya vahim sebepler yüzünden katılamayan her hâkim bu durumu en kısa zamanda Daire Başkanına bildirir.
- 2 — Bir hâkim şahsen ilgili bulunduğu veya daha önce gerek bir tarafın veya dâvada ilgisi bulunan bir şahsın ajanı, müşaviri veya avukatı sıfatı ile, gerek bir mahkemenin, bir tahkik komisyonunun üyesi sıfatı ile veya herhangi başka sıfatla katılmış olduğu işin tetkikine iştirak edemez.
- 3 — Bir hâkim muayyen bir işin tetkikinde kendi kendini red etmek kanaatında veya başkan, bir üyenin kendi kendini red etmesinin arzuya değer olduğu fikrinde ise işbu yargıç ve başkan bu konuda görüş teatisinde bulunurlar. Anlaşamadıkları takdirde Daire bu konuda bir karar verir.

Madde: 25

(Alâka İştiraki)

- 1 — Bir dâvada birden çok tarafın alâkâsı varsa, işbu faslın hükümlerinin uygulanmasında bahis konusu taraflar tek bir taraf olarak dikkate alınırlar. Divanın başkanı bu takdirde kendilerini tek bir seçilmiş hâkim veya sözleşmenin 43. maddesi uyarınca bir özel hâkim tâyininde anlaşmağa davet eder, anlaşamadıkları takdirde Başkan, teklif ettikleri şahıslar arasından re'sen dâvet edilecek şahsı ad çekme sureti ile tâyin eder. Bundan sonra öteki hâkimler ile yedek hâkimlerin adları, Divan Başkanı tarafından hiç birisinin tebaası olmayan hâkimler arasında ad çekme usulü ile tâyin edilir.
- 2 — Alâka iştiraki bulunup bulunmadığı konusunda itiraz vâki olursa Divan Genel Kurul halinde toplanarak bir karar verir.

BÖLÜM : II

Muhakeme Usulü

Fasıl : I

Genel Kurallar

Madde: 26

(Özel Hallerde Bu Kurallardan Ayrılma İmkânı)

İşbu bölümün hükümleri, muayyen bir dâvanın incelenmesinde tarafın veya tarafların muvafakatile ve Komisyon delegelerinin mütalâası alındıktan sonra, Divanın bu hükümlerden ayrılmasına engel olamaz.

Madde: 27

(Resmî Diller)

1. Divanda resmî diller, Fransızca ve İngilizcedir.
2. Divan herhangi bir tarafın İngilizce veya Fransızcadan başka bir dil kullanmasına müsaade edebilir. Bu takdirde alâkalı taraf Divana sunduğu her yazıya Fransızca veya İngilizce bir çeviriyi de ekler ve ajan, müşavir ve avukatlarının sözlü savunma ve beyanlarının Fransızca ve İngilizceye çevrilmesini sağlar.
3. Divan önüne çıkan her tanık, uzman veya herhangi bir şahıs iki resmî dilden hiç birini yetesiye bilmiyorsa kendi ana diliyle beyanda bulunabilir. Bu takdirde Divan, bahis konusu tanık, uzman veya şahsın beyanlarının Fransızca veya İngilizceye çevrilmesi için gerekli tedbirleri alır.
4. Divanın bütün kararları Fransızca ve İngilizce yazılır ve Divan bu iki metinden hangisinin esas tutulacağını tâyin eder.

Madde: 28

(Tarafların Temsili)

Taraflar, ajanlar vasıtasile temsil olunurlar; ajanlar, müşavir veya avukatların yardımını sağlayabilirler. (Ajanların yanında müşavir veya avukatları bulunabilir).

Madde: 29

(Divanın Komisyon İle Münasebetleri)

1. Komisyon, üyelerinden birini veya bir kaçını bir dâvanın Divan önünde tetkikine iştirak hususunda, delege olarak tâyin edebilir.

Bu delegeler, arzu ettikleri takdirde, seçecekleri herhangi bir şahsı birlikte bulundurabilir.

2. Divan, ister bir âkit tarafın ister komisyonun müracaatı üzerine bir dâvaya el koymuş olsun, Komisyonun raporunu göz önünde bulundurur.

Madde: 30

(Tarafların Ajanları ve Komisyonun Delegatesi Dışında Kalan Şahıslara Gönderilecek Yazılar, Tebliğler ve Davetiyeler)

1. Tarafların ajanlarından ve komisyon delegateslerinden başka şahıslara mahsus yazı, tebliğ ve dâvetiyeler hususunda Divan, yazı, tebliğ veya davetiyenin ülkesi üzerinde hüküm hâsıl edeceği devletin işbirliğini zarurî saydığı takdirde, başkan gerekli kolaylıkların gösterilmesini sağlamak için işbu hükümete doğrudan doğruya müracaatta bulunur.

2. Divan, mahallinde keşif yapmak veya yaptırmak, delil toplamak arzu ettiği veya bu ülke üzerinde veya bu ülkeden geçmeğe mecbur olan şahısların dinlenmesine karar verdiği takdirde aynı usul uygulanır.

Fasıl : II

Dâvanın Açılması

Madde: 31

(Dilekçe veya Talebin Tevdi)

1. Sözleşmenin 48 nci maddesi uyarınca bir işi Divan önüne getirmek isteyen her âkîit taraf Divan Başkâtipliğine 30 nüsha olarak bir dilekçe verir.

Dilekçe aşağıdaki hususları ihtiva eder :

- a) Komisyon önünde cereyan eden usul safhasındaki taraflar;
- b) Komisyonun raporunu kabul ettiği tarih;
- c) İşbu raporun Bakanlar komitesine, komisyon sekreterliğinin dilekçeye eklediği sertifikaya göre tevdi edildiği tarih;
- d) Dilekçenin konusu, komisyon mütalâasına karşı -yapılmış- itirazlar;
- e) Ajan olarak tâyin edilen şahsın adları ve adresi.

2. Komisyon ,Sözleşmenin 48 nci maddesi uyarınca bir işi Divan önüne götürmeğe karar verirse, Komisyon Başkanı tarafından imzalanmış ve birinci maddenin ilk fıkrasınının (a), (b) ve (c) paragraflarında yazılı bilgileri ihtiva eden ve Komisyon delegateslerinin adlarını ve adreslerini gösteren bir dilekçeyi 30 nüsha olarak Divan Başkâtipliğine tevdi eder.

Madde: 32

(Dilekçe veya Talebin Tebliği)

1. Bir dilekçe veya talep tevdi edilir edilmez Başkâtip bunun birer nüshasını,

a) Başkana, İkinci Başkana ve hâkimlere,

b) Dilekçeyi veren hariç, Sözleşmenin 48 nci maddesinde gösterilen her âkit tarafa;

c) Divana işbu müracaatı yapan komisyon değilse, onun başkanına ve üyelerine gönderir.

Bundan başka dilekçe veya talebin Divana verilmiş olduğunu Avrupa Konseyi Genel Sekreteri aracılığı ile nâzırlar komitesine bildirir.

2. Birinci fıkranın (a) ve (b) paragraflarında yazılı tebliğlere, komisyon raporunun bir kopyesi eklenir.

Madde: 33

(Dairenin Teşekkül Tarzının Tebliği)

Bir işin tetkiki maksadile bir daire teşekkül ettiği zaman Başkâtip dairenin kimlerden ibaret olduğunu hâkimlere, tarafların ajanlarına ve komisyon başkanına tebliğ eder.

Madde: 34

(İhtiyatî Tedbirler)

1. Dairenin teşekkülüne kadar, Divan genel kurulunun başkanı, taraflardan birinin, komisyonun veya ilgili her şahsın talebi üzerine veya kendiliğinden, alınması arzuya değer görünen ihtiyatî tedbirlerin alınması hususunu tarafların dikkatine arzedebilirler. Daire teşekkül ettikten sonra aynı salâhiyet Daireye ve dairenin oturum yapılmadığı fasılalarda, daire başkanına aittir.

2. Bu tedbirlerin nelerden ibaret olduğu derhal Bakanlar komitesine bildirilir.

FASIL: III

İşlerin Sevk ve İdaresi

Madde: 35

(Yazılı Yargılama Usulü)

1. Daire teşekkül ettikten sonra ilk toplantısından önce baş-

kamı tarafların ajanlarını ve komisyon delegelerini dâvet eder. Takip edilecek yargılama usulü hakkında görüşlerini dinledikten sonra lâyhaların, mukabil lâyhaların veya sair yazıların hangi sıra ile ve ne süreler içinde verileceğini tâyin eder.

2. Bir dâvanın tetkikile vazifeli olarak daha önce teşekkül etmiş bulunan bir daire, işbu tüzüğün 21 nci maddesinin 5. paragrafı uyarınca yeni bir dâvaya bakmağa başlamış ve o sırada ilk dâva tahkikatının yazılı safhası henüz bitmemiş olursa, dairenin başkanı, adaletin gereği gibi tecellisini temin zımında ve taraflar ajanlarının ve komisyon delegelerinin düşüncesini aldıktan sonra, her iki işin aynı zamanda tahkikine başlanmasına karar verebilir. Bu karar, dairenin dâvaların birleştirilmesine karar vermesine engel değildir.

3. Lâyhalar, mukabil lâyhalarla bunlara bağlı belgeler Başkâtipliğe otuz nüsha olarak tevdi olunur. Başkâtip bunların yargıçlara, tarafların ajanlarına ve komisyonun delegelerine tebliğini sağlar.

Madde: 36

(Duruşmanın Başlama Tarihinin Tesbiti)

İşin tahkikatı tamamlandığı zaman, Daire Başkanı, tarafların ajanlarını ve komisyon delegelerile istişareden sonra, duruşmanın başlama tarihini tesbit eder.

Madde: 37

(Duruşmaların İdaresi)

Daire Başkanı duruşmaları idare eder. Tarafların ajanları, müşavirleri ve avukatlarıyla, komisyon delegelerine ve işbu tüzüğün 29 uncu maddesinin birinci fıkrasına göre bu delegeler tarafından tâyin edilen her şahsın söz alma sırasını belirtir.

Madde: 38

(Soruşturma, Bilirkişi İncelemesi ve Başka Soruşturma Tedbirleri)

1. Gerek taraflardan birinin gerek komisyon delegelerinin talebi üzerine veya kendiliğinden Daire, görevini yerine getirmekte tanıklıkları, sözleri ve beyanlarıyla faydalı olabilecek her şahsı tanık veya bilirkişi yahut herhangi başka bir sıfatla dinlemeğe karar verebilir.

2. Dâvanın her safhasında Daire, bir veya birden çok üyesini bir soruşturma, keşif veya sair herhangi bir soruşturma ile görevlendirebilir.

3. Daire, seçeceği herhangi bir heyeti, büroyu, komisyonu veya makamı; haberler toplamak, bir düşünce beyan etmek veya muayyen bir mesele hakkında Daireye rapor vermekle görevlendirebilir.

4. Yukarıdaki paragraflara göre hazırlanan her rapor Başkâtipliğe gönderilir.

Madde: 39

**(Tanıkların, Bilirkişilerin ve Diğer Şahısların
Celpi; Celp Masrafları)**

1. Dairece dinlenmesine karar verilen tanıklar, bilirkişiler veya sair şahıslar, Başkâtiplik tarafından davet edilir. Bu kimseler, taraflardan birinin talebi üzerine celp olunurlarsa, celp masrafları Başkan tarafından tesbit olunur ve işbu tüzüğün 50 inci maddesinin 1 (k) paragrafı gereğince, aksine Dairece karar verilmedikçe sözü geçen tarafla yüklenir. Diğer hallerde sözü geçen masraflar Başkan tarafından tesbit ve Avrupa Konseyine tahmil olunur.

2. Celpnamede şu hususlar yazılır:

— Tarafın veya tarafların adı,

— Dairece karar altına alınan soruşturmanın, bilirkişi incelemesinin veya sair herhangi bir tedbirin konusu,

— Dâvet edilen şahsa verilmesi gerekli tazminatın ödenmesine müteallik olarak alınmış tertipler.

Madde: 40

(Tanıklar veya Bilirkişilerin Yemin veya Resmî Beyanı)

1. Her tanık, hüviyetinin tesbitinden sonra ve tanıklıkta bulunmadan önce aşağıda yazılı yemin ve resmî beyanı yapar: «Tamamile ve hiçbir şey saklamaksızın doğruyu söyleyeceğime bütün şeref ve vicdanımla yemin ederim.» veya «resmen söz veririm.»

2. Her bilirkişi hüviyetinin tesbitinden ve görevini ifadan önce aşağıda yazılı yemini veya resmî beyanı yapar: «Bilirkişi olarak görevimi tam şeref ve vicdan dairesinde ifa edeceğime yemin ederim» veya «söz veririm».

Bu yemin veya resmî beyan daire başkanının veya onun tayin ettiği bir yargıç veya mahallî makam önünde yapılabilir.

Madde: 41

(Bir Tanık veya Bilirkişinin Reddi; Bilgi Edinme İçin Dinleme)

Daire, bir tanık veya bilirkişinin reddi münasebetile doğan her nizağ hakkında karar verir. Bununla beraber zarurî gördüğü takdirde, tanık olarak dinlenmiyen bir şahıs, bilgi edinmek maksadı ile dinlenebilir.

Madde: 42

(Duruşma Sırasında Sorulan Sorular)

1. Daire Başkanı veya her hâkim; tarafların ajanlarına, müşavir ve avukatlarına, tanıklara, bilirkişilere, komisyon delegelerine veya daire huzuruna çıkan her şahsa sorular sorulabilir.

2. Sorulan soruların yerinde olup olmadığı hususunda karar vermek yetkisine sahip olan başkanın kontrolü altında, tanıklar, bilirkişiler veya işbu tüzüğün 38 nci maddesinin 1 nci paragrafında gözönünde tutulan diğer şahıslar, tarafların ajanları, müşavir ve avukatları, komisyonun delegeleri veya bunların işbu tüzüğün 29 uncu maddesinin 1 nci paragrafında göz önünde tutulan diğer şahıslar; tarafların ajanları, müşavirler ve avukatları, komisyonun delegeleri veya bunların işbu tüzüğün 29 uncu maddesinin 1 inci paragrafına göre tayin ettikleri her şahıs tarafından sorguya çekilebilirler.

Madde: 43

(Gıyap veya Yalan Yere Beyan)

Bir tanık veya herhangi bir şahıs usulüne göre dâvet edildiği halde makbul bir mazeret olmaksızın gelmez veya beyanda bulunmaktan kaçınırsa Başkanın talebi üzerine Başkâtip keyfiyeti ilgili şahsın, yargı hakkına tâbi olduğu âkit tarafa bildirir. Bir tanık veya bir bilirkişi kanaatinca, işbu tüzüğün 40 inci maddesinde yazılı yeminine veya beyanına aykırı hareket ettiği takdirde, aynı muamele yapılır.

Madde: 44

(Oturuşların Tutanakları)

1. Her oturumda Başkan veya Başkâtibin imzaladığı bir tutanak tutulur.

2. Bu tutanakta aşağıdaki hususlar bulunur:

- Hazır bulunan hâkimlerin adları,
- Hazır bulunan ajanlar, müşavirler, avukatlar ile komisyon delegelerinin adları,
- Dinlenen tanıkların, bilirkişilerin veya sair şahısların soyadları, adları, sıfat ve ikametgâhları,
- Taraflar veya komisyon adına açıkca tutanağa geçmesi maksadı ile yapılan beyanlar,
- Başkan veya diğer hâkimler tarafından sorulan sorulara ve bunlara verilen cevapların özeti,
- Dairece oturumda verilen her türlü karar.

3. Tutanağın kopyası tarafların ajanlarına ve komisyon delegelerine verilir.

4. Tutanak, muhtevasının doğruluğu esats teşkil eder.

Madde: 45

(Oturumların Steno İle Tutulan Notları)

1. Başkâtiplikçe her oturumun notları steno ile tutulur.

2. Başkan tarafından verilen süreler içinde ve Başkâtip veya dairesinin kontrolü altında, gerekli düzeltmeler yapabilmelerini sağlamak üzere, tarafların ajanları, müşavirler veya avukatları, komisyonun delegeleri ile tanıklar, bilirkişiler ve işbu tüzüğün 29 uncu maddesinin birinci ve 38 inci maddesinin 1 inci fıkrasında bahis konusu olan şahıslara; iddia ve müdafaalarının, beyanlar veya tanıklarının tutulan notlarının birer kopyası verilir.

Madde: 46

(İlk İtirazlar)

1. Bütün ilk itirazlar en geç bunları yapan tarafa, yazılı yargılama safhasında ilk yazılı savunmayı vermesi için tesbit edilen süreden önce yapılması olmalıdır.

2. Taraflardan biri ilk itiraz ileri sürerse daire, bütün diğer tarafların ve komisyon delegelerinin cevap veya mülâhazalarını aldıktan sonra ilk itirazı bir karara bağlar veya onu esasla birlikte mütalâa eder.

Madde: 47

(Vazgeçme)

1. Divana müracaatta bulunan taraf dâvadan vazgeçmek niyetini Başkâtipliğe bildirir ve diğer taraflar bu vazgeçmeyi kabul ederse, Daire, komisyonun mütalâasını aldıktan sonra, vazgeçmeyi tescil ve dolayısı ile dâvayı gündeminden çıkarıp çıkarmamak hususunda bir karar verir. Vazgeçmenin kabulüne dair verilen karar gerekçeli olup, vazgeçmenin Dairenin emri ile veya muvafakatı ile bağlı tutulduğu taahhütlerin icrasına, sözleşmenin 54 üncü maddesi uyarınca nezaret edebilmesini temin için Bakanlar Komitesine tebliğ olunur.

2 — Daire, Sözleşmenin 19. maddesine göre Divana yüklenen mesuliyetleri dikkate alarak, vazgeçmeye rağmen dâvanın tetkikine karar verebilir.

3. Komisyon bir iş hakkında Divana müracaat ettikten sonra, Sözleşmenin 28. maddesinde yazılı şartları yerine getiren müşliane hal tarzının gerçekleştiği hususunda Divana bilgi verirse, Daire icabında komisyon delegelerinin düşüncesini aldıktan sonra dâvayı gündeminden çıkarır.

Madde: 48

**(Dairenin Divan Genel Kurulu Lehinde
İşi Tetkikten Vazgeçmesi)**

1. Bir dairenin yargılamakta olduğu iş, Sözleşmenin yorumu ile ilgili mühim bir mesele ihdas ettiği takdirde Daire, her zaman işi tetkikten sarfınazar ile Divan Genel Kuruluna havale edebilir. Böyle bir meselenin halli bir daire veya Divan Genel Kurulu tarafından daha önce verilmiş olan bir karar ile aykırılık doğurması tehlikesini arz ediyorsa, Dairenin işi tetkikten sarfınazar etmesi mecburidir. İş tetkikten sarfınazar etme kararının gerekçeli olması şart değildir.

2. Genel Kurul, kendisine havale edilen dâvanın dilerse tamamını tetkik selâhiyetini muhafaza eder, dilerse yorum meselesini hal ettikten sonra dâva dosyasını Daireye havale eder; bu takdirde daire eskisi gibi iş tetkik selâhiyetini yeniden iktisap eder.

3. Dairenin faaliyetine uygulanan bütün hükümler, kıyas yolu ile Divan Genel Kurulunun faaliyet ve usullerine de uygulanır.

Divan Genel Kurulu bir dâvaya birinci fıkra mucibince el koyduğu zaman o dâvaya bakmakta olan dairenin üyesi bulunan özel (ad-hoc) hâkim de Divan Genel Kuruluna üye olarak katılır.

Fasıl : IV

(Kararlar)

Madde: 49

(Gıyap Usulü)

İşbu Tüzüğün 47 nci maddesi saklı kalmak üzere, taraflardan biri Daire huzuruna gelmediği veya iddia ve savunmasını dermeyan etmediği takdirde Daire dâva hakkında bir karar verir.

Madde: 50

(Kararın Muhtevası)

1. Karar şu hususları ihtiva eder :
 - a) Daireyi teşkil eden Başkan ve hâkimlerle başkâtibin adını;
 - b) Kararın açık oturumda okunduğu tarihi;
 - c) Taraf veya tarafların kimler olduğunu;
 - d) Taraf ve tarafların ajanlarının, müşavirlerinin ve avukatlarının adını;
 - e) Komisyon delegelerinin adlarını;
 - f) Cereyan eden muhakeme safahatını;
 - g) Taraf veya tarafların ve varsa Komisyon delegelerinin taleplerinin neticelerini;
 - h) Dâvanın fiilî durumunu;
 - i) Hukukî gerekçeleri;
 - j) Hüküm fıkrasını;
 - k) İcap ediyorsa yargılama masrafları hakkındaki kararı;
 - l) Çoğunluğu teşkil etmiş olan hâkimlerin sayısı;
 - m) Fransızca ve İngilizce metinden hangisinin esas teşkil ettiği.

2. İşin tetkikine katılmış olan her hâkim hükmüne, gerek uygun veya muhalif olan ferdî kanaatını, gerek sadece muhalefet şerhini ilâve etmek hakkını haizdir.

Madde: 51

(Hükmün İmzası, Tefhimi ve Tebliği)

1. Hüküm, Başkan ve Başkâtip tarafından imzalanır.
2. Hüküm açık oturumda Başkan tarafından iki resmî diiden biriyle okunur; bu oturumda bütün hâkimlerin bulunması şart değildir. Tarafların ajanlarına ve komisyon delegelerine, tefhim günü usulüne göre bildirilir.
3. Hüküm Başkan tarafından Sözleşmenin 54. maddesinin uygulanması maksadile, Bakanlar Komitesine gönderilir.

Madde: 52

(Hükümlerin ve Diğer Kararların Yayınlanması)

Başkâtip hükümlerin ve Divanın izni üzerine diğer kararlar ve belgelerin yayınlanmasını sağlar.

Madde: 53

(Bir Hükmün Yorumlanması Talebi)

1. Taraflardan her biri ve Komisyon, tefhimi tarihinden itibaren üç yıl içinde bir hükmün yorumlanmasını talep edebilir.
2. Bu talepte, hükümde hangi nokta veya noktaların yorumlanması istendiği açıkça gösterilir.
3. Başkâtip yorum talebini duruma göre taraf, veya taraflara ve Komisyona tebliğ eder ve daire başkanı tarafından tesbit edilen bir süre içinde varsa düşüncelerini yazı ile bildirmeye davet eder.
4. Yorum talebi hükmü veren daire tarafından incelenir, bu dairenin imkân nisbetinde hükmü veren hâkimlerden mürekkep olması lâzımdır. Divan üyeliğinden ayrılmış bulunan hâkimler bu talebi incelemek üzere Sözleşmenin 40. maddesinin 4. fıkrası uyarınca davet olunurlar. Ölüm veya mazeret halinde onların yerine başka bir üye alınır, ve bu hususta daireye tâyinleri için uygulanmış olan usule uyulur.

Madde: 54

(Mahkemenin İadesi Talebi)

1. Hüküm üzerinde kesin bir tesir edecek mahiyette olan ve hükmün verildiği tarihte gerek Divan gerek muhakemenin iadesini isteyen tarafından bilinmiyen bir olay meydana çıkınca, bir taraf veya Komisyon, meydana çıkan olayı öğrendiğinden itibaren altı ay içinde muhakemenin iadesi hususunda Divana müracaatta bulunabilir.

2. Talebin, muhakemenin iadesi yoluyla kaldırılması istenen hükmü, bu maddenin 1 nci fıkrasında yazılı şartların mevcut olduğunu ispat edecek gerekli bilgileri ihtiva etmesi ve müsbit evrakın aslının veya birer kopyasının talebe eklenmesi şarttır.

3. Başkâtip talebi taraflardan her birine ve duruma göre komisyona tebliğ ve kendilerini, Başkan tarafından tesbit edilen süre içinde, varsa, düşüncelerini yazılı olarak bildirmeğe davet eder.

4. Muhakemenin iadesi talebi, Sözleşmenin 43 ncü maddesine uygun olarak teşkil edilen bir daire tarafından incelenir. Bu daire ilk önce, bu maddenin 1. nci paragrafı hükümlerine göre talebin tetkike şayan olup olmadığı hususunda bir karar verir. Talebin tetkike şayan olduğuna karar verdiği takdirde bu talebi asıl kararı vermiş olan daireye havale eder. Duruma göre buna imkân olmazsa bizzat inceler ve talebin esasını hükme bağlar.

5. Daire, hüküm vermek suretiyle talebi neticelendirir.